

Politisk debatteater?

"Talande kvinnor" av Fredrik Hiller (efter bl. a. Brigitte Mral's bok med samma titel)

Scen: Kårhuset, Örebro
Universitet, Länsteatern i Örebro,
urpremiär 7/10 2002

Manus och regi: Fredrik Hiller

Kostym: Marie Östling

Rekvisita: Helena Jonsson

Skådespelare: Hanna Lekander,
Gunilla Orvelius, Anders
Hambraeus

Andra medverkande: professor
Brigitte Mral, copywriter Jenny
Holmberg m. fl.

Projektledare: Anna Holm

Speltid: 45 minuters föreställning
+ 45 minuters debatt utan paus

Länsteatern i Örebro's nya föreställning visar starka och maktfulla kvinnor genom historien som lyckas ta ordet i offentligheten och påverka utvecklingen i samhället. Syftet är att visa exempel på att kvinnor även idag kan och bör ta ordet i församlingar (och behålla det) - men syftet är också

att visa att det finns olika retorik- tekniker (talarkonsttekniker) som hjälpmedel till detta. Formen är närmast revy eller kabaré. August Strindbergs texter flätas in i föreställningen och hans syn på kvinnans förmågor, möjligheter och rättigheter både framhävs och bemöts. Föreställningen består vidare av en pjäsdel på cirka 45 minuter och en debattdel på samma längd. Publikens intresse för denna föreställning är mycket stor. Feminism och retorik är ju i våra dagar två populära ämnen. "Talande kvinnor" skulle således egentligen bara spelas fem gånger men då alla föreställningar snabbt slutsåldes ges det nu en extra föreställning. Jag tror att intresset är så stort att Länsteatern måste överväga att ge ytterligare föreställningar under hösten eller våren.

Föreställningens popularitet och goda syfte gör det lätt att ha överseende med fel och brister ur en teaterkonstsynvinkel och även ur en politisk synvinkel. Men det är tyvärr mycket på tok i denna pjäs både med hänsyn till formen och innehållet även om dess svagheter skickligt täcks av ett högt speltempo, mycket faktainformation, många rollbyten och kort speltid. Som åskådare har man fullt upp med att ta informationen till sig och att orientera sig. Jag är dock övertygad om att många åskådare inte delar min kritik här ovan och situationen blir då den smått klassiska att recensenten kritiserar föreställningen sönder och samman samtidigt som det är platt omöjligt att uppdra en biljett då alla vill se den.

Fredrik Hiller som både gjort manus och regi har försökt dramatisera en bok som i grunden är ett forskningsresultat och/eller en lä-

robok. Resultatet har blivit illustrerande teater, en teaterform som finns i många varianter (t. ex. bibelspel) och som nästan alla lider av samma fel: syftet är ideologiskt och scenkonsten blir lidande då man blott illustrerar ideologin eller tron. Teatern reduceras till ett pedagogiskt medel. Jag kan inte spontant nämna ett enda exempel på en föreställning som har lyckats konstnärligt med detta koncept. Det fattas alltid något och det ger alltid en genant bismak. Konceptet ligger alldeles för nära den moderna eller rättare sagt den postmoderna reklamens dramaturgi. Det är egentligen kaffe vi vill sälja, men för att konsumenterna/åskådarna inte ska upptäcka detta och bli besvikna eller uttråkade låter vi det på ytan handla om något annat. Vi vill underhålla för att budskapet (vårt goda kaffe eller vår goda ideologi) ska glida fram obemärkt. Den dåliga reklamen är alltså förförande och dramaturgins syfte är

"Vem fan bryr sig om Strindbergs snopp andra än hans kvinnor?"

att förlama konsumentens förmåga att ta kritisk och medveten ställning till det som erbjuds. Och Hopp-san! då har jag plötsligt två paket billig feminism i varukorgen. Hur kom de ner där?

Bertolt Brecht seglade ofta i den pedagogiska skärgården och körde sällan på grund. Jag ska inte börja föreläsa om hans dramaturgi men kan inte låta bli att hänvisa till hans verk då de är den mest koncentrerade kunskapsmassa som finns inom den teatertradition som "Talande kvinnor" har placerat sig i: politisk teater. Men för mig är Länsteaterns föreställning inte politisk, även om den ger sken av att vara det, och det är där problemet ligger. Tankearbetet bakom föreställningen är för dåligt. Den är inte politisk. Den är bara starkt ideologisk och det är en helt annan sak. Resultatet är som sagt bara illustrerande och pjäsen förespråkar den enkla tanke att kvinnor ska ha mera makt och också gärna ta makten över männen. Ordet demokrati finns inte i ordförrådet. Detta är således ännu en kuriös variant på feminismbegreppet, ett begrepp som sedan flera år tillbaka har förlorat all entydig innebörd.

Flera gånger i föreställningen ställs frågan: vilka medel använde starka kvinnor i historien för att ta och behålla makten?

Föreställningens svar är att dessa kvinnor hade kunskaper eller förmågor inom retorik (talarkonst) men det besynnerliga är att man aldrig lyckas visa ett enda exempel på existensen av en "kvinnlig retorik" - och inte heller en "feministisk retorik". Så det finns nog inte. Föreställningen kretsar mycket omkring hur män tar makten genom ordkonst och rådet till kvinnorna blir stor sett: gör lika så! Jovisst kan man göra det men jag tycker att det är en helt idélös och platt härmande strategi, alltså en simpel kopia av mäns beprövade

härskartekniker och är det inte tillräckligt kan man prova med att spetsa med lite våld. Det brukar funka. (Det funkade även för Queen Elizabeth I som av någon underlig anledning framhävdes som en fin förebild för nutida kvinnor. Det är så man får rysningar!) I föreställningen hittar jag alltså inte en enda visionsrik eller nyskapande tanke om hur man kan närma sig det enda legitima målet för kvinnorna: hela lönen och halva makten.

En stor svaghet i föreställningen är också framställningen av männen vilka nästan utan undantag framställs som löjliga självpupptagna idioter. Några glädjande undantag finns det dock. Gunilla Orvelius drar i snabb takt tre-fyra chauvinistiska vitsar i en mansroll och lyckas momentant lyfta föreställningen till högkvalitativ kabarékonst genom att balansera farligt på allvarets och parodins knivsägg. Det är tvättäkta kulturkritik! Och Hanna Lekander lyckas spela Selma Lagerlöfs döda pappa med en värme och humor som i samspelet med Gunilla Orvelius' Selma också plötsligt lyfter föreställningen upp där den borde vara hela tiden. Att scenen då egentligen ges som exempel på smart kvinnlig retorik glömmar man som tur är bort då Selmas Nobelpristacktal helt enkelt är för mesigt och ödmjukt och pinsamt inställsamt för att visa någon ting om existensen av en eventuell feminin retorik. Det är ändå inget gott råd att härma Selmas låga och fjäskande profil i talet.

Föreställningens absoluta lågvattenmärke är kommentaren om att Strindberg skulle ha en liten snopp. Det är möjligt att detta är sant. Det är också möjligt att det inte är sant men vad är det för löjligt puerilt sexistisk trams att dra fram? Vem fan bryr sig om Strindbergs snopp andra än hans kvinnor? Ska det vara ett uttryck för intelligent och nyskapande tankeverksamhet att kvinnor plötsligt börjar smäda manskroppen? Föreställningens pinsamt primitiva tanke är att en RIKTIG man har en stor snopp. Betyder det då också att en RIKTIG kvinna ska ha en stor fitta? Nähä? Vad betyder det då? Diskussionen efter föreställningen var även den en lam affär som brukligt är vid ideologisk församlingsteater. Och då föreställningen handlar om kvinnor var det enbart kvinnor som ställde frågorna vilka av praktiska skäl redan innehöll det korrekta svaret så det var inte nödvändigt för andra att tänka själv. Och sakta men säkert försvann all energi från salongen eftersom alla var överens om att alla visste det som var värt att veta om saken i fråga.

Även om jag är mycket kritisk till föreställningen medger jag att den har uppnått sitt främsta syfte: att väcka diskussion om kvinnors fri- och rättigheter anno 2002. Och den drar som sagt fulla hus. Men som sagt...

Jesper Lange